

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ

Випуск № 84 (2015)

Проблеми освіти: збірник наукових праць. – Вип. 84. – Житомир-Київ, 2015. – 356 с.

Для науковців, аспірантів, викладачів і менеджерів освітньої системи.

Редакційна колегія:

С.В.Кириленко (в.о. заступника головного редактора), Ю.В.Ївженко (відповідальний секретар), Л.Ф.Бурлачук, М.Ф.Бондаренко, М.І.Бурда, М.Ф.Дмитриченко, Т.О.Дмитренко, Н.Г.Ничкало, Л.М.Паламар, О.Я.Савченко, М.Б.Євтух, М.П.Хоменко, Д.В.Чернілевський, В.П.Широчин

В основу збірника покладені матеріали наукових досліджень учасників Міжнародної науково-практичної конференції "Становлення і розвиток акмеології: теоретичні і прикладні аспекти", організованої Українською академією акмеології, Академією міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, Київським університетом імені Бориса Грінченка, Житомирським державним університетом імені Івана Франка.

Статті подано в авторській редакції.

Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України.

Свідоцтво Серія КВ № 12814-1699Р від 1.06. 2007 р.

Збірник включено до переліку наукових видань ВАК України, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт з педагогічних наук. Постанова № 1-105/2 від 13.02.2008 р.

Відповідальні за випуск: О.В. Вознюк, Н.Г. Сидорчук

ЗМІСТ

Огнєв'юк В. О.

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ НА РОЛЬ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ АКМЕ-
ОСОБИСТОСТІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ 8

Кузьмина Н. В.

ФУНДАМЕНТАЛЬНАЯ АКМЕОЛОГИЯ КАК ВАЖНЕЙШИЙ РЕСУРС
ПРОЦЕССА ПОВЫШЕНИЯ ПРОДУКТИВНОСТИ ОБРАЗОВАНИЯ 14

Чернилевский Д. В.

ПОЛІКУЛЬТУРА БЕЗ НАСИЛИЯ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ 20

Дубасенюк О. А.

АМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ОРІЄНТИР ОСОБИСТІСНО-
ОРІЄНТОВАНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ 25

Лук'янова Л. Б.

АКМЕОЛОГІЧНИЙ РЕСУРС АНДРАГОГІЧНОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ 31

Антонова О. Є.

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ОБДАРОВАНОСТІ 36

Антонов В. М.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ХАРАКТЕР АКМЕОЛОГІЇ: МЕТОДОЛОГІЧНО-
ОСВІТНІЙ ПІДХІД 40

Архипова С. П.

РОЛЬ ОСВІТИ В САМОВИЗНАЧЕННІ ЛЮДЕЙ ЛІТНЬОГО ВІКУ 44

Барановська Л. В.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ
САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ 49

Березюк О. С.

ЕТНОПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА
ЕТНОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
В УМОВАХ СТВОРЕННЯ АКМЕСЕРЕДОВИЩА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ 52

Березюк Ю. В.

ТВОРЕЦЬ АКМЕСЕРЕДОВИЩА НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО РОЛЬ ПІДРУЧНИКІВ В ПЕДАГОГІЧНОМУ
ПРОЦЕСІ 56

Безпалько О. В.

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ СПЕКТР МАЙБУТНЬОГО СОЦIAЛЬНОГО ПЕДАГОГА
ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ 60

Бобрицька В. І.

ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ
АДАПТАЦІЇ ФАХІВЦІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ 64

Вознюк А. В.

АНТРОПОЛОГІЧНАКА АКМЕОЛОГІЯ 68

Вітвицька С. С.

ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ОСВІТИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД 77

Власенко О. М.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕДАГОГІЧНОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ 82

Гаврилюк С. М.

ФАСІЛІТАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ДОСЯГНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО
УСПІХУ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ 85

Галус О.М.	
АКМЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИШІ: УПРАВЛІНСЬКИЙ ПІДХІД.....	89
Гайдученко Ю.О.	
ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	93
Гладкова В.М., Пожарський С.Д.	
АКМЕОЛОГІЯ І КАТАБОЛОГІЯ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	97
Голобородько Є.П.	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АКМЕОЛОГІЇ	102
✓ Головчук С.Ю.	
ВИХОВАННЯ АКМЕ-ЛІДЕРА У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	105
Гончаренко Л.А.	
САГАЧ ГАЛИНА МИХАЙЛІВНА – ПОЧЕСНИЙ ДОКТОР НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»	107
Греб М.М.	
СУЧASNІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЇ ТА ФРАЗЕОЛОГІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	109
Гура О.І.	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГА	114
Гюль А.	
РАДИКАЛЬНА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТУРЕЧЧИНІ У КІНЦІ ХХ СТОЛІТТЯ.....	117
Давиденко Г. В.	
УКРАЇНСЬКИЙ ІНКЛЮЗИВНИЙ ЛАНДШАФТ ТА МІСЦЕ УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА» У НЬОМУ	121
Добош О. М.	
АКМЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	126
Єремеєва В.М.	
ПРОБЛЕМА ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ОСОБИСТОСТІ У ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	131
Жаринова Е.Н.	
ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СПЕЦИАЛИСТА СРЕДСТВАМИ АКМЕОЛОГИЧЕСКОГО ТРЕНИНГА	134
Завацька Л.М.	
АКМЕСЕРЕДОВИЩЕ ІНТЕРНАТНОГО ЗАКЛАДУ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ ДІТЕЙ-СИРІТ	138
Засець В. Г.	
СКАРБНИЦЯ АКМЕСТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	142
Іванова О. В.	
УДОСКОНАЛЕННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	144
Кабанкова О.М.	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ АКМЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	148

Калаур С. М.	
АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	151
Кальба Я.Є.	
ВЧИНКОВА ПАРАДИГМА У СИСТЕМІ ОСВІТИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	154
Караман С. О., Караман О. В.	
ЛІНГВОМЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ- ФІЛОЛОГІВ УМІННЯ СТВОРЮВАТИ Й ВИКОРИСТОВУВАТИ ПРОБЛЕМНУ НАВЧАЛЬНУ ЛЕКЦІЮ	157
Качур Б.М., Грабовська Т.І., Грабовський О.В.	
УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ ЗАКАРПАТТЯ.....	164
Клименко И.С.	
АКМЕПОТЕНЦІАЛ ВУЗОВ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	169
Козак Л. В.	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД	172
Козубцов И. М.	
ОБГРУНТУВАННЯ КРИТЕРІЙ ДІАГНОСТУВАННЯ РІВНІВ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ АСПІРАНТІВ	175
Копетчук В. А.	
РОЗВИТОК ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НАВЧАННЯ В ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ	181
Королюк О. М.	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У КОЛЕДЖАХ	184
Косигіна О. В.	
ТҮҮТОРИНГ ЯК СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ	187
Кубанов Р. А.	
АКМЕОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	192
Кузьма-Качур М.І.	
ДІАГНОСТИКА РІВНІВ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ДО КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	195
Лалак Н. В.	
АКМЕОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	199
Лашко М.	
ВНЕСОК М. ГРІНЧЕНКО У СТВОРЕННЯ МУЗЕЮ УКРАЇНСЬКИХ СТАРОЖИТНОСТЕЙ ІМЕНІ В. ТАРНОВСЬКОГО	202
Лопушинський І. П.	
НАУКОВА ШКОЛА ПРОФЕСОРА МАРІЇ ПЕНТИЛЮК – НЕПЕРЕСІЧНОГО ПРЕДСТАВНИКА КОГОРТИ ВИДАТНИХ АКМЕОСОБИСТОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я	203
Малихін О. В.	
ДИДАКТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	206

Малярчук О.В.	ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИКА ДОСЯГНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ	211
Мартиценко С.М.	ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В АКМЕСЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	214
Марченко О. Г.	ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ АВІАЦІЙНОГО ПРОФІЛЮ	219
Масловська М.В.	ДУХОВНА АКМЕВЕРШИНА ІВАНА ОГІЄНКА	223
Мачинська Н.І.	НАВЧАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ У КОНТЕКСТІ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ	226
Мельник О.Ф.	АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-ТЕХНОЛОГІВ ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ	232
Мельниченко О.В.	ТРАДИЦІЇ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕТНОПЕДАГОГІЦІ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	236
Миколасенко Н.М.	АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ РЕДАТОРІВ ДИТЯЧИХ ОСВІТНІХ ВИДАНЬ	240
Муромець В. Г.	ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З ДІТЬМИ І ПІДЛІТКАМИ ЗАСОБАМИ ЕСТЕТОТЕРАПЕВТИЧНИХ ВПРАВ	243
Наказний М.О.	ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	245
Недодатко Н.Г.	КРАЄЗНАВСТВО ЯК ЗАСІБ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	250
Одайник С.Ф.	ПОСТАТЬ ЄВДОКІЇ ПЕТРІВНИ ГОЛОБОРОДЬКО	254
Олексенко В.П.	ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ СУЧASNOGO ВЧИТЕЛЯ	258
Опольська А. В.	ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ПІСЛЯДІПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ	264
Орлова О. А.	ПРОБЛЕМА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ КРІЗЬ ПРИЗМУ АКМЕОЛОГІЇ	267
Паламарчук Л. Б.	АКМЕСЕРЕДОВИЩЕ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ГРОМАДЯНИНА ТА ПАТРІОТА	270
Пинзеник О.М.	УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ НА ЗАСАДАХ АКМЕОЛОГІЇ	274

Платонова О. Г.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПРАЦІВНИКА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.....	278
Поясок Т.Б.	
МЕДІАОСВІТА У СУЧASNOMU ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	280
Пріма Р.М.	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО МОБІЛЬНОГО ВЧИТЕЛЯ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД.....	284
Рибалко Л. С.	
ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНИНА І ПАТРІОТА В АКМЕОЛОГІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	287
Романова Г. М.	
АКМЕОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО-РОЗВИВАЛЬНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ОСВІТУ	291
Сергеєва В. Е.	
ЦЕННОСТИ КАК КАТЕГОРИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ АКМЕОЛОГИИ: СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРА	295
Сігаєва Л.Є.	
АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ДОРОСЛІСТЬ» У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ	299
Сімкар В.І.	
АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД ПСИХОЛОГА НА ДИТИНУ, ЯКА ПУСТУЄ	304
Сидорчук Н. Г.	
НАУКОВИЙ ДОРОБОК М.М. МИКЛУХО-МАКЛАЯ ЯК ПІДГРУНТЯ СТАНОВЛЕННЯ АКМЕОЛОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ.....	309
Слюсар В. М.	
АКМЕ ЛЮБОМУДРА, ЯКОМУ ЧУЖИЙ "БАРСЬКИЙ ТОН У ФІЛОСОФІЇ"	313
Соколова І.В.	
АКМЕОЛОГІЧНІ ЗНАННЯ, АКМЕОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ, АКМЕОЛОГІЧНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА: АКМЕОЛОГІЧНИЙ ТРИКУТНИК.....	318
Фруктова Я. С.	
МАС-МЕДІА ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ АКМЕ-ОСОБИСТОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	323
Хоружа Л.Л.	
РОЗВИТОК АКМЕОЛОГІЧНОЇ ПОЗИЦІЇ ПЕДАГОГА У ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗАННЯ МОРАЛЬНИХ ДИЛЕМ	329
Чернуха Н. М., Желанова В. В.	
ПРОФЕСІЙНА СУБ'ЄКТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК АКМЕОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.....	333
Чубук Р. В.	
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ НА ЗАСАДАХ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ	337
Чумак Л. В.	
АУТОПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	342
Шарненкова Т. О.	
ДОПОМІЖНІ ФОРМИ САМООСВІТИ ВЧИТЕЛІВ У ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ СТ.....	346
Яворська С. Т.	
ПСИХОЛОГО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ГРАМОТНОГО ПИСЬМА	350

Н. М. Чернуха,

доктор педагогічних наук, професор,
академік Української Академії Акмеології;

В. В. Желанова,

доктор педагогічних наук, доцент,
(Київський університет імені Бориса Грінченко)

ПРОФЕСІЙНА СУБ'ЄКТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК АКМЕОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

У представлений статті розглянуто професійну суб'єктність майбутнього педагога як певний симптомокомплекс, що містить суб'єктну професійну позицію, педагогічну активність, суб'єктний досвід, здатність до рефлексії, антиципацію, а також – як динамічне явище. З'ясовано, що розвиток професійної суб'єктності відповідає певним етапам суб'єктогенезу.

Ключові слова: суб'єкт, суб'єктність, професійна суб'єктність майбутнього педагога, симптомокомплекс, суб'єктогенез.

В представленной статье рассмотрена профессиональная субъектность будущего педагога как определенный симптомокомплекс, содержащий субъектную профессиональную позицию, педагогическую активность, субъектный опыт, способность к рефлексии, антиципацию, а также – как динамическое явление. Выяснено, что развитие профессиональной субъектности соответствует определенным этапам субъектогенеза.

Ключевые слова: субъект, субъектность, профессиональная субъектность будущего педагога, симптомокомплекс, субъектогенез.

The article presents professional subjectivity of future teacher as a syndrome that includes subjective professional position, educational activity, personal experience, ability to reflection, an anticipation as a dynamic phenomenon. It is shown that the development of professional subjectivity is responsible of stages for subject genezis.

Key words: subject, subjectivity professional subjectivity of future teacher, complex of symptoms, subjectogenes.

Реалізація акмеологічного підходу є прогресивним й перспективним напрямом сучасної вищої освіти. Оскільки, саме він сприяє переходу ВНЗ із режиму функціонування у режим розвитку, тобто дозволяє об'єктивувати майбутньому фахівцю свій особистісний, суб'єктно-діяльнісний потенціал, потребу відбутися професійно. Отже, у сучасній акмеології зазначений підхід трактується як основоположний принцип цілісного інтегративного дослідження особистості в єдиності з внутрішніми та зовнішніми чинниками її розвитку: спадковістю, соціальним середовищем, діяльністю, соціальною суб'єктністю, що передбачає розгляд акмеологічних механізмів, закономірностей, траекторій руху особистості до вершин свого розвитку [1, с. 409]. У межах акмеологічного підходу особистість розглядається як система, а саме як суб'єкт діяльності й суб'єкт свого життя. При цьому акмеологія прагне виявити оптимальні конструкти суб'єктних якостей особистості відповідно до таких критеріїв, як: ефективність діяльності; максимальна самореалізація особистості; досягнення особистістю найвищого рівня розвитку. Зауважимо, що таким конструктом ми вважаємо професійну суб'єктність майбутнього педагога.

Додамо, що у контексті представленої статті вагомими є положення акмеологічного підходу щодо єдності особистісного й професійного саморозвитку (акмеорієнтований саморозвиток) майбутнього фахівця як суб'єкта професійної діяльності, а також позиції щодо логіки зазначеного процесу, який починається з професійного самопізнання й самовизначення та продовжується в професійній самореалізації та самоактуалізації.

Беручи до уваги зазначені позиції акмеологічного підходу, предметом нашої дослідницької уваги є професійна суб'єктність майбутнього педагога як структурний й динамічний феномен.

Концептуальні основи акмеологічного підходу було обґрунтовано і розроблено у дослідженнях К. Абульханової, О. Анісімова, О. Бодальова, А. Деркача, О. Дубасенюк, Н. Кузьміної, І. Малафіїка, В. Огнев'юка та ін. Дослідження суб'єктної проблематики представлені такими науковими напрямами: обґрунтування та розвиток суб'єктно-діяльнісної методології (Б. Ананьев, К. Абульханова-Славська, Г. Балл, А. Брушлинський, Г. Костюк, С. Максименко, В. Роменець, С. Рубінштейн, В. Семichenko, В. Татенко); розробка провідних ідей психології суб'єкта в межах концепцій персоналізації, індивідуалізації, надситуативності, соціалізації, адаптації (О. Асмолов, Б. Братусь, А. Петровський, В. Петровський), раціогуманістичної концепції (Г. Балл), концепції життетворчої активності особистості (В. Роменець, В. Ямницький); розробка суті суб'єктних концепцій, а саме: суб'єктної парадигми в психології освіти (В. Татенко); життедіяльності особистості та феномену суб'єкта діяльності

(К. Абульханова, Б. Ломов), суб'єктивної реальності (В. Слободчиков), суб'єктивно-генетичної концепції (В. Татенко), континуально-генетичної концепції (А. Брушлинський); дослідження питань щодо філогенетичного та онтогенетичного становлення суб'єкта (Л. Анциферова, Є. Ісаєв, С. Максименко, О. Осницький, В. Слободчиков, В. Селіванов, В. Татенко, І. Якиманська та ін.); дослідження суб'єктних феноменів у межах акмеології (Г. Аксёнова, А. Деркач, Е. Сайко); розгляд суб'єктності як професійно важливої якості (К. Бабак, О. Ваньков, В. Галузяк, О. Мешко, Г. Мешко, В. Осьодло) та її формування на етапі професійної підготовки (І. Гусєва, О. Єремеєва, В. Желанова, С. Жорник, Ю. Журат, Ф. Мухаметзянова, Р. Серъожникова); педагогічні аспекти розвитку суб'єктності (Ю. Азаров, Г. Волков, І. Зимня, А. Мудрик, В. Сластьонін); специфіка суб'єктності педагога (О. Ваньков, О. Волкова, Т. Маркелова). Проте при такій високій зацікавленості суб'єктою проблематикою, питання, пов'язані з дослідженням професійної суб'єктності саме у форматі акмеологічного підходу залишаються поза увагою науковців.

Мета статті – висвітлити професійну суб'єктність майбутнього педагога відповідно до феноменології акмеології як певний симптомокомплекс й динамічне явище.

Розгляд феномену професійної суб'єктності майбутнього педагога логічно почати з аналізу поняття „*суб'єкт*”. Наведемо більш значущі його дифініції, а саме: як носія активності, як того, що обмірковує, виконує певну діяльність; людини, яка володіє здатністю усвідомленої саморегуляції й саморозвитку в цій діяльності (Е. Волкова) [2]; як людини, яка здатна перетворювати власну діяльність у предмет практичного перетворення (А. Трешев) [3]. Утім більш узагальненим є акмеологічне визначення суб'єкта як якості людини, що дозволяє їй цілеспрямовано і оптимально використовувати всі свої психічні, особистісні ресурси для вирішення професійних і життєвих завдань [4].

Аналітичний розгляд окреслених позицій дає підставу вважати, що, незважаючи на незначні розбіжності термінологічного плану, так чи так усі науковці доводять цілісність, активність, діяльнісний та перетворювальний характер „*суб'єкта*” як творця власного життя, що здатний перетворювати власну життєдіяльність на предмет практичного перетворення, ставитися до самого себе, оцінювати способи своєї діяльності, контролювати її хід і результати.

Беручи до уваги зазначені положення, а також поділяючи наукову думку відомого науковця акмеолога А. Деркача [4], ми трактуємо суб'єкт як носія активності, що продуктивно виконує певну діяльність і володіє здатністю свідомої саморегуляції й саморозвитку. Отже, наше розуміння зазначеного феномену пов'язане з розглядом його як інтегративної категорії, що синтезує і поняття „*особистість*”, і поняття „*діяльність*”.

Є примітним, що змістовні та динамічні характеристики людини як суб'єкта інтегруються в його *суб'єктності*, що „*потенційно включає в себе всю сукупність проявів людської психології й становить особливого роду цілісність*” [5, с. 250]. Провідною особливістю суб'єктності людини є її багаторівнева природа й множинність конкретних проявів, що виявляються в розумінні суб'єктності в контексті суб'єкта діяльності, суб'єкта пізнання, суб'єкта спілкування, суб'єкт-суб'єктних відносин, суб'єкта життя (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьев, Б. Ломов, С. Рубінштейн).

Отже, така багатоаспектність феномену суб'єктності зумовлює термінологічну множинність її визначення, а саме: як змістово-дієвої характеристики активності (А. Осницький); як цілісної характеристики активності людини, що виявляється в діяльності та поведінці людини (Е. Азлецька); як склонності до відтворення себе в певних умовах (В. Татенко); як показника особистісної свободи й певного рівня активності, у детермінації яких провідну роль відіграють внутрішні чинники особистості: ініціатива, воля, творчість, надситуативність, самоуправління (Г. Балл). Відтак, загалом проблема суб'єктності пов'язується з наділенням людини якостями бути активною, самостійною, здатною до здійснення специфічно людських форм життєдіяльності.

У зазначених дослідженнях у якості основних атрибутивних характеристик суб'єктності розглядаються: внутрішня детермінованість, цілісність, системність, змістово-дієвий, надситуативний характер активності, свобода, відповідальність, рефлексивність, унікальність, творчість.

З огляду цих наукових підходів, а також ґрунтуючись на дослідженнях М. Кагана, В. Ямницького, ми виокремлюємо такі характеристики суб'єктності, як-от: усвідомлена активність, зокрема й надситуативна; здатність пізнавати світ і себе у світі; здатність до цілепокладання; здатність до рефлексії; можливість реалізації в пристосувальному (адаптація)

або креативному (творчість, пізнання) напрямах; спрямованість на самопізнання, саморозвиток, саморегуляцію, самореалізацію.

Відтак ми окреслили наше розуміння понять „суб'єкт” та „суб'єктність”, що є базовими в дослідженні феноменів суб'єктності на етапі професійної підготовки майбутнього педагога. При цьому ми будемо використовувати поняття „професійна суб'єктність майбутнього педагога”. Розглянемо його сутність.

Насамперед з'ясуємо його провідні якості щодо педагогічної професії, а саме: усвідомлення й прийняття завдань та установок діяльності, самостійність, володіння вміннями, основами діяльності; рефлексивність; інтегрована активність; прогностичні здібності; самовиховання, самоосвіта, саморозвиток; стійкість поглядів, переконань, смислів, мотивів; самокорекція (Н. Сергеєв) [6]; потяг до самореалізації; ставлення до себе й інших людей як до суб'єкта власного життя; налагодження суб'єктних зв'язків з оточуючими людьми; уміння самостійно ставити цілі, планувати й прогнозувати власне життя, раціонально його організовувати; уміння здійснювати самоконтроль, самоаналіз, самокорекцію (Г. Аксёнова) [7].

Важливо зауважити, що в розглянутих вище концептуальних положеннях щодо суб'єктності та професійної суб'єктності нас цікавило питання систематизації й виокремлення сутнісних якостей „професійної суб'єктності”, які ми будемо проектувати на дослідження професійної суб'єктності майбутнього педагога. Утім, як зазначено в дослідженнях В. Шадрикова, у процесі професіоналізації особистості утворюються інтеграційні ансамблі (симптомокомплекси) якостей, компонентний склад яких постійно змінюється, посилюються кореляційні зв'язки, але для кожної професії існують відносно стійкі ансамблі професійних характеристик [8]. При цьому в структурі професійної суб'єктності майбутніх педагогів ми виокремлюємо такі складники: суб'єктну професійну позицію, педагогічну активність, суб'єктний досвід, здатність до рефлексії, антиципацію.

Виходячи з викладеного вище, ми визначаємо професійну суб'єктність майбутніх педагогів як інтегровану професійно важливу якість особистості, що забезпечує цілеспрямовану й оптимальну реалізацію своїх особистісних ресурсів для розв'язання професійних та життєвих завдань, що проявляється в прагненні до самоздійснення. Додамо, що провідними формами професійного самоздійснення, на думку А. Деркача, є самопізнання самореалізація та самоактуалізація [4].

Таким чином, відповідно до феноменології акмеології, професійна суб'єктність майбутнього педагога є певним симптомокомплексом, що містить суб'єктну професійну позицію, педагогічну активність, суб'єктний досвід, здатність до рефлексії, антиципацію, а також – динамічним явищем.

Отже репрезентуємо професійну суб'єктність майбутнього педагога як симптомокомплекс.

Суб'єктна професійна позиція. Беручи до уваги наукові підходи О. Гогоберідзе, а також Н. Боритка, О. Мацкалою, ми визначаємо суб'єктну професійну позицію майбутнього педагога як систему домінантних вибіркових ставлень, що визначають його професійну активність й активний характер його професійно-особистісного суб'єктного самоздійснення в процесі професійної підготовки. Ми вважаємо, що основу зазначененої професійної якості становить система „суб'єктних” ставлень учителя, а саме: ставлення до учня як до суб'єкта діяльності, спілкування й пізнання, а також ставлення до себе як до суб'єкта власної діяльності.

Педагогічна активність. Грунтуючись на наукових позиціях К. Абульханової, В. Петровського, ми трактуємо педагогічну активність майбутнього педагога як важливу суб'єктну якість, що є здатністю самостійно визначати свій життєвий та професійний шлях і вибирати його відповідно до власних цінностей і життєвих смислів. Атрибутивними характеристиками педагогічної активності вважаємо усвідомленість, ситуативність, надситуативність, інтегративність.

Суб'єктний досвід. На підставі аналізу наукових підходів М. Єрмолаєвої, О. Осницького, у структурі суб'єктного досвіду майбутнього педагога ми виокремлюємо ціннісний досвід, який орієнтує зусилля людини; досвід рефлексії, накопичений шляхом співвіднесення людиною знань про свої можливості з вимогами діяльності та завданнями, які за допомогою досвіду при цьому розв'язуються; досвід звичної активізації, який орієнтує у власних можливостях, зосереджує свої зусилля на розв'язанні значущих завдань; операціональний досвід, що об'єднує певні засоби перетворення ситуації й своїх можливостей; досвід співробітництва, який формується в процесі спільноти діяльності, передбачає налаштованість на співробітництво, сприяє об'єднанню зусиль при спільному розв'язанні завдань.

Здатність до рефлексії. Цей складник професійної суб'єктності ми пов'язуємо з уміннями суб'єкта виокремлювати, аналізувати й співвідносити свої дії з предметною ситуацією, а також з високим рівнем аналізу ефективності професійної діяльності й міжсуб'єктної взаємодії.

Антиципація. На підставі аналізу наукових підходів Б. Ломова та Є. Суркова визначаємо антиципацію майбутнього педагога як здатність діяти й приймати різні рішення з певним просторово-часовим випередженням щодо очікуваних подій. Сутністю її характеристиками вважаємо попереджувальне планування та ймовірніше прогнозування), тобто вміння прогнозувати й передбачувати результати своєї активності, а також взаємодії з учнями.

Для з'ясування динамічних аспектів професійної суб'єктності нами використано феномен суб'єктогенезу (термінологія А. Огнєва, В. Петровського), що у нашому трактуванні є процесом послідовної трансформації складників професійної суб'єктності майбутнього фахівця.

Беручи до уваги окреслені вище позиції щодо характеристики структурних складників суб'єктної сфери майбутніх педагогів, а також критеріїв їх сформованості, визначимо їх трансформаційні особливості, тобто як вони змінюються у процесі суб'єктогенезу.

Суб'єктна професійна позиція трансформується від орієнтації „на результат” до орієнтації „на процес”, на засоби здійснення навчально-професійної діяльності; від пріоритету особистісних цінностей до координації особистісних цінностей з професійними та пріоритету професійних цінностей; від неусвідомленого засвоєння соціальних норм та еталонів безвідносно до професійної діяльності до усвідомленого засвоєння соціальних норм та еталонів, коли суб'єкт уже визначає свою позицію щодо них. Загалом розвиток суб'єктної позиції проходить етап орієнтації, збагачення, реалізації.

Педагогічна активність видозмінюється від неусвідомленої до усвідомленої, від ситуативної до надситуативної, неадаптованої інтегративної активності.

Суб'єктний досвід розвивається лінією: ціннісний досвід, операціональний досвід, досвід рефлексії, досвід звичної активації, досвід співробітництва.

Антиципація трансформується від уміння прогнозувати й передбачати результати своєї активності до вміння прогнозувати й передбачати дії інших, а також до вміння передбачати наслідки взаємодії з учнями.

Окрім цього, визначимо, що суб'єктогенез пов'язаний з провідними формами професійного самоздійснення, а саме: з процесом самопізнання, самореалізації та самоактуалізації.

Таким чином, професійна суб'єктність є вагомою професійно значущою якістю особистості, що забезпечує цілеспрямовану й оптимальну реалізацію своїх психічних, особистісних ресурсів для розв'язання професійних та життєвих завдань, яка проявляється в прагненні до самовизначення, самодетермінації, саморегуляції та самовдосконалення у професійній діяльності. Ми вважаємо більш доцільним дослідження цього феномену у форматі акмеологічного підходу. Оскільки, відповідно до його феноменології професійна суб'єктність розглядається у двох площинах, а саме, як певний симптомокомплекс, що містить суб'єктну професійну позицію, педагогічну активність, суб'єктний досвід, здатність до рефлексії, антиципацію, а також як динамічне явище. При цьому процес розвитку професійної суб'єктності збігається з певними етапами суб'єктогенезу. Отже, окреслені позиції можуть стати базовими щодо ретельної розробки певних складників суб'єктної сфери майбутнього педагога у подальших дослідженнях.

Література:

1. Акмеология : учебник / К. А. Абульханова, О. С. Анисимов, В. Г. Асеев и др. ; под общ. ред. А. А. Деркача ; Междунар. акмеол. ин-т. – М. : Изд-во РАГС, 2002. – 681 с. : табл.
2. Волкова Е. Н. Субъектность педагога: теория и практика : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 / Волкова Елена Николаевна. – М., 1998. – 308 с. : ил.
3. Трещев А. М. Профессионально-субъектная позиция учителя / А. М. Трещев. – Астрахань : Изд-во Астрахан. гос. пед. ун-та, 2000. – 203 с.
4. Деркач А. А. Субъект: формы, механизмы и пути развития : монография / А. А. Деркач. – Казань : Центр инноваций технологий, 2011. – 524 с.
5. Рубинштейн С. Л. Человек и мир / С. Л. Рубинштейн // Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. – М., 1973. – С. 255 – 385.
6. Сергеев Н. К. Теория и практика становления педагогических комплексов в системе непрерывного образования учителя : дис. ... д-ра пед. наук (в форме науч. докл.) : 13.00.08 / Сергеев Николай Константинович. – Волгоград, 1998. – 79 с.
7. Аксенова Г. И. Формирование субъектной позиции учителя в процессе профессиональной подготовки : автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика, история педагогики и образования”; 19.00.07 „Педагогическая психология” / Г. И. Аксенова. – М., 1998. – 43 с.

Науково-педагогічне видання

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ

Випуск № 84

Комп'ютерна верстка і набір: О.В. Вознюк

Надруковано з оригінал-макета авторів

Підписано до друку 04.05.15. Формат 60x90/16. Папір
офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк різографічний.
Ум. друк. арк. 40.9. Обл. вид. арк. 43.0. Наклад 100.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка
м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.
електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua

Віддруковано з оригіналів замовника.

ФОП Корзун Д.Ю.

21027, а/с 8825, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Тел.: (0432) 69-67-69, 603-000.

e-mail: info@tvoru.com.ua, http://www.tvoru.com.ua

